

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบัน ประเทศต่างๆในโลกกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงและการท้าทายของพลวัตโลกอย่างรุนแรงซึ่งมีทั้งมิติของความร่วมมือและการแข่งขันในทุกด้านตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ประเทศต่าง ๆ ในโลกนี้จะอยู่แบบรัฐเดี่ยวโดด ๆ ไม่ได้ไปอีกต่อไปแล้ว จำเป็นต้องมีการรวมตัวกันเพื่อต่อการกีดกัน และจำเป็นจะต้องสร้างคนที่มีคุณภาพขึ้นมา เพื่อสร้างศักยภาพของประเทศให้เข้มแข็ง ในปัจจุบัน มีองค์การเหนือรัฐ (Super National Organizations) (รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, 2542, หน้า 55) ซึ่งหมายถึงองค์การที่มีอำนาจข้ามรัฐที่ได้ถูกสร้างขึ้นมาทั้งการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม โดยเป็นระบบเครือข่ายอำนาจเชื่อมต่อกับทั่วโลกเพื่อพิทักษ์และรักษาผลประโยชน์ของตน เช่น กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF : International Monetary Fund) ธนาคารระหว่างประเทศเพื่อบูรณะและพัฒนา (International Bank for Reconstruction and Development) หรือที่เรียกว่าธนาคารโลก (World Bank) ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (ADB : Asian Development Bank) องค์การการค้าโลก (WTO : World Trade Organization) และบรรษัทข้ามชาติต่างๆ นอกจากนี้ ยังมีองค์การเหนือรัฐทางการเมือง เช่น องค์การสหประชาชาติ องค์การเหนือรัฐทางทหาร เช่น องค์การนาโต ฯลฯ องค์การเหนือรัฐทางวัฒนธรรม (องค์การที่ควบคุมข่าวสารและโลกแห่งการบันเทิง) เช่น CBS NBC และ CNN และองค์การที่ผลิตวัฒนธรรมข้ามชาติ เช่น ฮอลลีวูด และเครือข่ายมหาวิทยาลัยข้ามชาติ (สมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์, 2540, หน้า 56) ปัจจุบันนี้ สังคมโลกอยู่ในมือขององค์การเหนือรัฐมากขึ้น ประเทศไทยเอง ก็ดูเหมือนจะตกอยู่ภายใต้อิทธิพลขององค์การเหนือรัฐเกือบทุกด้านไปแล้ว โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจ หลายๆ ประเทศ ต่างกำลังผลักดันตัวเองให้ไปสู่ระดับแนวหน้าเพื่อให้มีความได้เปรียบในการแข่งขัน ประเทศเหล่านั้นมีความ

เชื่อว่า คนเป็นพื้นฐานสำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ และยิ่งคนของเรามีสติปัญญา ความรู้สูงขึ้นมากเท่าใด ย่อมก่อให้เกิดพลังอำนาจในการพัฒนาประเทศให้สามารถยืนหยัดต่อสู้อย่างสมศักดิ์ศรีในสังคมโลกได้มากขึ้นเท่านั้น

การปฏิรูปการศึกษาในประเทศไทยต่างๆ

ในโลกยุคสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) ความรู้และภูมิปัญญาของแต่ละสังคม ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพ และความสามารถในการแข่งขันกับนานาชาติ สภาการศึกษาดังกล่าวได้ส่งผลให้หลายประเทศทั่วโลกต่างหันกลับมาทบทวนบทบาทและแนวทางการจัดการศึกษาของตนเองอย่างจริงจัง ด้วยเป้าหมายเพื่อสร้างและพัฒนากำลังคนที่มีความสามารถที่จะนำการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมของประเทศให้ก้าวสู่ศตวรรษใหม่ได้อย่างมั่นคงและสมภาคภูมิ

หลายประเทศทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นประเทศในทวีปอเมริกา ยุโรป ออสเตรเลีย และเอเชีย ต่างกำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศของตน โดยใช้การศึกษาเป็นกลไกในการเพิ่มสมรรถนะการแข่งขันทางเศรษฐกิจ เป็นแรงผลักดันทางการเมือง ลดช่องว่างทางสังคม หรือแม้แต่กระแสเทคโนโลยีเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้การสอนในศตวรรษใหม่ (อมรวิรัช นาคทรพร, 2542, หน้า 2) ผู้นำหลายประเทศ ได้ประกาศต่อสาธารณะว่าจะเน้นการศึกษาเป็นวาระแห่งชาติ (National Agenda) พร้อมทั้งได้มีการเคลื่อนไหวในการปฏิรูปการศึกษาในประเทศของตน

ประเทศเพื่อนบ้านของเราเอง ต่างก็ได้ทุ่มเทให้กับการปฏิรูปการศึกษาอย่างจริงจัง ตัวอย่างเช่น สหพันธ์รัฐมาเลเซีย ได้มีการปฏิรูปเพื่อปรับปรุงการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศอุตสาหกรรมและสังคมข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งให้มีการรวมตัวกันของชนในชาติมากขึ้น

ประเทศสิงคโปร์ ก็เร่งปฏิรูปการศึกษาเพื่อให้การศึกษามีบทบาทนำในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนา เศรษฐกิจจนถึงจุดที่กล่าวได้ว่า สิงคโปร์ได้ประสบความสำเร็จในการใช้การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของประชากร สามารถพัฒนาตนเองให้ยืนหยัดและแข่งขันได้ในเศรษฐกิจโลก ประเทศเวียดนาม ภายหลังสิ้นสุดสงครามภายในประเทศ ก็ได้ประกาศใช้แผน "โด่ยเหม่ย" (Doi Moi) เพื่อพัฒนาประเทศ การปฏิรูปการศึกษาจึงมีเป้าหมายที่จะพัฒนา

สติปัญญาของประชาชนให้สามารถมีส่วนร่วมและตามทันกับการพัฒนาประเทศ ตลอดจนยกระดับคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นแรงงานที่มีคุณภาพ ในเอเชียตะวันออก ประเทศญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ ก็ได้ทำการปฏิรูปการศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน กล่าวคือ ญี่ปุ่นต้องการเตรียมประเทศเพื่อเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ในฐานะชาติอุตสาหกรรมชั้นนำและให้สังคมมีคุณภาพสูง มีความเป็นสากล และนานาชาติและมีความสามารถใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในเชิงสร้างสรรค์ ส่วนประเทศเกาหลีใต้เน้น การปฏิรูปการศึกษาเกิดขึ้น เนื่องจากต้องการให้การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำประเทศไปสู่ศตวรรษใหม่ เป็นแหล่งผลิตทรัพยากรมนุษย์ ให้โอกาสแก่ประชาชนในประเทศในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพื่อให้ทันความรู้และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป ประเทศนิวซีแลนด์และออสเตรเลีย ก็ให้ความสำคัญกับการปฏิรูปการศึกษาด้วยเช่นกัน การปฏิรูปการศึกษาในนิวซีแลนด์เกิดขึ้นในช่วงภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ และรัฐบาลเห็นว่ามีควมล่าช้าในการปฏิบัติงาน เพราะการบริหารแบบรวมศูนย์อำนาจ การเรียนการสอนไม่มีคุณภาพ ได้มีการสอบถามความเห็นจากทั่วประเทศ เมื่อเห็นพ้องกัน จึงเร่งดำเนินการปฏิรูปการศึกษานบนพื้นฐานของปรัชญาการศึกษาเพื่อชีวิต และหลักการการมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งนี้เพื่อมุ่งหวังพัฒนาศักยภาพของบุคคลให้สามารถแข่งขันได้ในโลกสมัยใหม่ ในออสเตรเลียประเทศประสบภาวะการว่างงานของผู้สำเร็จการศึกษา และภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจเช่นกัน ทำให้ประเทศออสเตรเลียมุ่งที่จะปฏิรูปการศึกษา โดยเน้นการเชื่อมโยงระหว่างระบบการศึกษากับการมีงานทำ และเร่งปรับปรุงคุณภาพการศึกษารวมทั้งขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา หลังจากรับฟังข้อเสนอของรัฐต่าง ๆ เกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาแล้ว สำหรับประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกา ด้วยความรู้สึกที่ว่า ประเทศของตนตกอยู่ในภาวะที่ถดถอยทางเศรษฐกิจ และความสามารถของอเมริกาที่จะแข่งขันในตลาดโลกกำลังอยู่ในขั้นเสื่อมสลาย ตลอดจนแคลงใจว่า สมรรถวิสัยในทางเศรษฐกิจที่จะส่งผลต่อการดำรงชีวิตสู่มาตรฐานระดับสูง การศึกษาถูกมองว่าเป็นทั้งตัวปัญหาและการแก้ปัญหา (เจ็จันท์ จงสถิตอยู่, 2541, หน้า 11)

แรงผลักดันให้มีการปฏิรูปการศึกษาและการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย

นายแพทย์และนักการศึกษาที่มีชื่อเสียงของประเทศไทย ผู้เคยได้รับรางวัลแมกไซไซ คือ นายแพทย์ประเวศ วะสี ก็ได้วิจารณ์การศึกษาของไทยไว้อย่างชัดเจนเช่นกัน ดังนี้

ระบบการศึกษาไทยล้าสมัย ไม่สร้างพลังทางสติปัญญาให้คนไทยอย่างเต็มศักยภาพของความ เป็นมนุษย์ เป็นเหตุให้ชาติอ่อนแอทางปัญญา และเป็นระบบการศึกษาที่ก่อความทุกข์ยากให้ แก่ผู้คนทั้งประเทศ จนกระทั่งมีการลี้ภัยทางการศึกษา คือคนไทยที่มีความสามารถทาง การเงิน ได้ส่งลูกหลานของตนไปศึกษาที่ต่างประเทศ โดยเชื่อว่า การศึกษาที่นั่นดีกว่า ประเทศไทย ซึ่งโดยแก่นแท้ของปัญหา การศึกษาไทย เป็นระบบที่ไม่เรียนรู้และปรับตัว ไม่ได้ จึงเกิดวิกฤติในตัวเอง เพราะขัดแย้งกับสภาพที่เปลี่ยนแปลงไป การเรียนการสอน เน้นที่การถ่ายทอดเนื้อหาวิชาและการท่องจำ ทำให้ผู้เรียนคิดไม่เป็น ทำไม่เป็น และ ขาดความสามารถในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (ประเวศ วะสี, 2541, หน้า 21)

นอกจากนี้ ศ. ดร. สิปปนนท์ เกตุทัต ผู้ที่ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ได้มีส่วนเกี่ยวข้อง กับการปฏิรูปการศึกษาในสังคมไทยมาตลอด ก็ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการศึกษาไว้ว่า

การเรียนการสอนในปัจจุบันนั้น มุ่งที่จะให้ผู้เรียนท่องจำ ไม่ได้ทำให้ผู้เรียนมีความรู้และ ความคิดเพียงพอที่จะรู้จักแยกแยะสิ่งที่คือออกจากสิ่งเลว จึงจำเป็นต้องช่วยกันเพื่อให้คนไทย สามารถคิดเป็น คิดชอบ เรียนรู้วิธีปรับตัวเอง ซึ่งยุคปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์ที่ประเทศไทย กำลังเผชิญหน้าอยู่นี้ ประเทศไทยยังไม่ได้เตรียมพร้อม เพราะไทยไม่ได้มีการปฏิรูประบบ และกระบวนการเรียนรู้ และการผนึกกำลังกันช่วยจัดการศึกษา แต่กระบวนการตัดสินใจ ของสังคมไทย ตูล่ำซ้ำ ไม่ทันการณ์ และดูเหมือนว่าตัวใครตัวมัน ตัดสินใจเพื่อตนเอง และ เพื่อสมัครพรรคพวกของตนเอง เราจึงเผชิญปัญหา เพราะสังคมไทยไม่ใช่สังคมแห่งการ เรียนรู้ และไม่ใช่สังคมแห่งปัญญา (อึ้งใน เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2541, หน้า 17)

ในทำนองเดียวกัน พระธรรมปิฎก (ป.อ. บุญโต) ปราชญ์ธรรมาจารย์และนักการศึกษาที่มีชื่อเสียงอีกท่านหนึ่ง ก็ได้ให้ทัศนะอย่างน่ารับฟังไว้ว่า

นับตั้งแต่ประเทศไทยนำรูปแบบการศึกษาแผนใหม่จากประเทศตะวันตกเข้ามาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เมื่อประมาณ 100 กว่าปีที่ผ่านมา เราได้จัดการศึกษาแบบรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางมาโดยตลอด จึงทำให้เกิดปัญหาสะสมมาจนถึงปัจจุบัน การไม่มีจุดมุ่งหมายการศึกษาที่ชัดเจน โดยมักจะมองว่าการศึกษาเป็นเครื่องมือผลิตคนเข้ารับราชการ เข้าสู่โรงงาน เพื่อก้าวสู่บริโภคนิยม ส่วนการศึกษาเพื่อพัฒนาความสามารถ พัฒนาคุณภาพชีวิต และชุมชนนั้น ไม่ค่อยมีใครพูดถึง เพราะฉะนั้น จำเป็นจะต้องกำหนดให้ชัดเจนว่า จุดมุ่งหมายที่แท้จริงของการศึกษาคืออะไร เพื่อจะได้มีความเข้าใจที่ถูกต้อง (อังกา รุ่ง แก้วแดง, 2541, หน้า 4)

ปัญหาต่างๆ ทั้งภายนอกและภายในสถาบันอุดมศึกษา ตลอดจนคำวิพากษ์วิจารณ์จากนักการศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิต่างๆ ทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน ล้วนเป็นปัจจัยที่ผลักดันให้ต้องมีการปฏิรูปอุดมศึกษาเพื่อให้สามารถทำหน้าที่เป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ อันจะส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของประเทศไทยให้สามารถแข่งขันได้กับนานาประเทศทั่วโลกด้วยกันทั้งสิ้น

การอุดมศึกษาของประเทศไทย เริ่มต้นและพัฒนามาเกือบศตวรรษแล้ว นับได้ว่าเริ่มก่อนการพัฒนาในประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อดุลย์ วิริยเวชกุล, 2541, หน้า 3) ส่วนประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย ฮ่องกง ไต้หวัน และเกาหลีใต้ การอุดมศึกษาเพิ่งจะเริ่มหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (จรัส สุวรรณเวลา, 2539, หน้า 11) แต่พัฒนาการในประเทศเหล่านี้ รุดหน้าไปอย่างรวดเร็วจนหลายประเทศก้าวหน้าแซงประเทศไทยไปแล้ว หรือกำลังจะแซงไป อันจะมีผลทำให้การพัฒนาในด้านต่างๆ ของประเทศเหล่านั้น มีโอกาสที่จะนำหน้าประเทศไทยได้หากการจัดการอุดมศึกษาของประเทศไทยยังคงพัฒนาอย่างอ่อนแอเช่นในปัจจุบันนี้ เนื่องจากอุดมศึกษาเป็นฐานอันจำเป็นสำหรับการพัฒนาประเทศทุกด้าน ทั้งเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมและสังคม ซึ่งต้องใช้ทั้งความรู้และกำลังคนที่มีคุณภาพและสติปัญญา อันเป็นผลผลิตของสถาบันอุดมศึกษา

พัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐบาลในประเทศไทย ในฐานะเป็นแหล่งให้การศึกษา ถ่ายทอดความรู้และสนองความต้องการของสังคมได้ก้าวหน้ามาโดยลำดับ มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบ และสถานภาพมาหลายระยะ จนในปัจจุบันได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของระบบราชการ ในระยะ 40-50 ปีที่ผ่านมา ระบบราชการ ได้ถดถอยจนเป็นระบบที่ด้อยประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีผลให้มหาวิทยาลัยต่างๆ ขาดประสิทธิภาพและคุณภาพที่จำเป็นไปด้วย สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ได้รับงบประมาณสนับสนุนไม่เพียงพออย่างต่อเนื่อง และไม่ได้รับการดูแล ปรับปรุงอย่างถูกต้อง จนมีผลให้สถาบันอุดมศึกษาของรัฐมีความอ่อนแอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเผชิญกับกระโศกโลกาภิวัตน์ การขยายตัวเชิงปริมาณของสถาบันอุดมศึกษาและนักศึกษา ความต้องการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ที่เพิ่มขึ้นอย่างมากในช่วงปลายแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 พ.ศ. 2530 ถึง 2534 เป็นต้นมา ทำให้มีความจำเป็นต้องพัฒนารูปแบบการจัดการอุดมศึกษาให้มีความหลากหลาย มากขึ้นเพื่อรองรับความต้องการดังกล่าว นอกจากนี้ องค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ ก็มีการขยายตัวใน อัตราที่รวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อการกำหนดความหมายหรือเป้าหมายของการศึกษาระดับอุดมศึกษา มีการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน โดยนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้มากขึ้น การเปลี่ยนแปลงแม้จะมีผลดีในแง่การพัฒนาความเจริญให้อุดมศึกษาในระดับหนึ่ง แต่ได้ก่อให้เกิดความ อ่อนแอในระบบการบริหารและการจัดการศึกษาอุดมศึกษาอย่างต่อเนื่อง (จรัส สุวรรณเวลา, 2539)

ปัญหาดังกล่าวได้กลายไปเป็นจุดอ่อนของการอุดมศึกษาไทย และพัฒนาขึ้นเป็นปัญหาเรื้อรัง ที่หลายฝ่ายต่างก็ตระหนักกันดี ปัญหาเรื่องคุณภาพของบัณฑิต ซึ่งเป็นภาระหลักของสถาบันอุดมศึกษา ส่วนหนึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเร่งขยายปริมาณเป็นอย่างมาก ในช่วงที่ระบบเศรษฐกิจของ ประเทศกำลังเจริญเติบโตหรือในราวปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 เป็นต้นมา ปัญหาด้านการบริหาร จัดการ ทั้งด้านการบริหารการเงิน การบริหารวิชาการ และการบริหารบุคคล ภายใต้ระบบ ราชการ ที่ไม่สอดคล้องกับปรัชญาและแนวทางการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาที่ต้องการความอิสระ คล่องตัว (Autonomy) และเสรีภาพทางวิชาการ (Academic Freedom) ฯลฯ ได้ถูกหยิบยก ขึ้นมาเป็นประเด็นที่บุคคลสำคัญ ๆ ของประเทศไทยเห็นพ้องต้องกันว่า เป็นวิกฤติที่ต้องเร่งหาทาง แก้ไขอย่างรีบด่วน ตัวอย่างเช่น นายอนันต์ บันยารชุน อดีตนายกรัฐมนตรี ได้กล่าว บรรยายพิเศษ เรื่อง หัวใจแห่งการพัฒนาประเทศไทยสู่ศตวรรษที่ 21 ในวาระที่ทบวงมหาวิทยาลัย ครบรอบ 22 ปี เมื่อปี พ.ศ. 2537 (อดุลย์ วิริยเวชกุล, 2541, หน้า 9) กล่าวไว้ว่า

ในที่ประชุมนี้มี 500 กว่าคน ถ้ามีกำลังส่งลูกไปเรียนระดับอุดมศึกษาที่ต่างประเทศ ผมเชื่อว่า จำนวนกว่าร้อยละ 90 ก็จะส่งลูกไปเรียน ผมรู้สึกเสียดายเงินตรามากมายมหาศาล เพราะบางครั้ง เด็กก็เรียนไม่ได้เนื่องจากพื้นฐานทางภาษาไม่ดีพอ เราน่าจะนำจำนวนเงินเหล่านี้มาอุดหนุนกองทุนการศึกษาเพื่อเมืองไทย ไม่จำเป็นต้องเรียนต่อเมืองนอก

นอกจากนี้ อธิการบดีมหาวิทยาลัย ยังได้กล่าวต่อไปอีกด้วยว่า "จากการที่มีนโยบายให้มหาวิทยาลัยเป็นอิสระและออกจากระบบราชการนั้น ก็รู้สึกแปลกใจมากที่มหาวิทยาลัยไทยอยากเป็นพาส ไม่อยากเป็นอิสระ ห่วงการได้เหรียญตราทั้งที่รัฐบาลให้คำมั่นว่าจะให้เงินอุดหนุน ทั้งที่รัฐบาลให้ความคล่องตัวในการบริหารงานมหาวิทยาลัย "

โดยสรุป แก่นของบทวิพากษ์มหาวิทยาลัยไทยของอธิการบดีท่านนี้ก็คือ

1. คุณภาพการศึกษาไม่ได้มาตรฐาน
2. ภาษาอังกฤษไม่ดี
3. ไม่รู้จักประชาธิปไตย
4. อาจารย์มหาวิทยาลัยใจแคบ และทำงานร่วมกันไม่ได้
5. มหาวิทยาลัยอันเป็นชุมชนของผู้ทรงความรู้นั้น แท้ที่จริงแล้วมีวิญญานเป็นพาส

การอุดมศึกษาไทย นอกจากได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการเปลี่ยนแปลงของโลก ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และการแข่งขันอย่างรุนแรงในประชาคมโลกแล้ว เฝือกับกระแสกดดันภายในประเทศและปัญหาภายในตัวระบบอุดมศึกษาเองอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นการไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและอื่นๆ ให้สอดคล้องกับตามความต้องการของผู้เรียน การไม่กระจายโอกาสอย่างกว้างขวางและเป็นธรรมเท่าที่ควร ฯลฯ ก็ตาม สถาบันอุดมศึกษาไทย ส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ในกรุงเทพมหานครและเมืองใหญ่ ไม่กระจายไปยังส่วนภูมิภาคอย่างกว้างขวางทั่วถึงและอย่างเท่าเทียมกัน ผู้ได้รับโอกาสการศึกษาระดับอุดมศึกษาส่วนใหญ่ เป็นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมดี และมีภูมิลำเนาในกรุงเทพมหานคร รวมทั้งปัญหาด้านคุณภาพและประสิทธิภาพที่ต่างก็เป็นปัญหาวิกฤตและเรื้อรัง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541, หน้า 40)

สภาพดังกล่าว ส่วนหนึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลบ่อยครั้ง นโยบายและมาตรการ การพัฒนาของรัฐบาลชุดใหม่ ส่งผลให้การแก้ปัญหาก็หรือการพัฒนาอุดมศึกษาไม่ต่อเนื่องและกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องหลายฉบับล้าสมัย เนื่องจากมิได้มีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมตามกาลเวลา นอกจากนี้ การลงทุนด้านการอุดมศึกษาของรัฐก็มีปริมาณต่ำมาตลอดทุกแผนพัฒนาฯ โดยในช่วงแผนพัฒนาฯ 1-7 มีสัดส่วนอยู่ระหว่างร้อยละ 0.24-0.58 ของ GDP โดยเฉพาะในช่วงแผนพัฒนาฯ 7 มีอัตราการ เพิ่มขึ้นของการลงทุนอยู่ในระดับต่ำมาก ปัญหาจากการบริหารจัดการอุดมศึกษาของรัฐที่ยังรวมอำนาจ ไว้ที่ส่วนกลางภายใต้ระบบราชการที่เข้มงวด โดยเฉพาะสถาบันอุดมศึกษาในสังกัดกระทรวง ศึกษาธิการ ซึ่งไม่เอื้อต่อการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการตามแนวทางและ เป้าหมายของสถาบันชั้นสูงได้ (สุธรรม อารีกุล, 2540, หน้า 20)

นอกจากนี้ แนวโน้มจำนวนนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่เพิ่มขึ้นอย่างมากอันสืบเนื่องจาก นโยบายการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศ ก็เป็นปัจจัยบีบคั้นอีกประการหนึ่งที่ผลักดันให้ เกิดการขยายตัวของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อรองรับจำนวนผู้ที่ต้องการจะ เข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา

โดยสรุป ปัจจัยผลักดันที่ทำให้เกิดการปฏิรูปและการประกันคุณภาพในระดับอุดมศึกษาของ ไทยอย่างต่อเนื่องทั้งที่เป็นปัจจัยภายนอกและภายใน มีดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ, 2542, หน้า 46-68)

1. กระแสโลกาภิวัตน์ ปัจจัยภายนอกที่สำคัญยิ่งตัวนี้ได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้าน ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม ฯลฯ การจัดระเบียบเศรษฐกิจ การค้าโลกใหม่ การรวมตัวของกลุ่มประเทศคู่แข่งทางการค้า เพื่อจัดตั้งเขตการค้าระหว่างประเทศ เช่น APEC NAFTA AFTA ที่มีมาตรการใหม่ๆ ในการกีดกันทางการค้า การโยกย้ายฐานการผลิต และแรงงาน ฯลฯ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ได้ส่งผลให้เกิดความต้องการกำลังคนระดับสูงที่มี ความรู้ ความสามารถเพิ่มขึ้น รวมทั้งความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาขีดความสามารถของแต่ละประเทศ ในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สภาพดังกล่าวบีบบังคับให้การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาต้อง ปรับเปลี่ยนในทุกมิติเพื่อพัฒนาขีดความสามารถและศักยภาพของกำลังคนของแต่ละประเทศในการ แข่งขันกับนานาประเทศ

จากข้อมูลการจัดลำดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศต่างๆ ทั่วโลก โดยสถาบัน พัฒนาการบริหารจัดการระหว่างประเทศ (International Institute for Management Development : IMD) ในรายงาน The World Competitiveness Yearbook ปี พ.ศ.2540

2541 และ 2542 ซึ่งมีการจัดลำดับความสามารถในการแข่งขัน รวม 8 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ภายในประเทศ ด้านความเป็นนานาชาติ ด้านรัฐบาล ด้านการเงิน การคลัง ด้านโครงสร้าง พื้นฐาน ด้านการจัดการ ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และด้านประชากร ประเทศไทย อยู่ใน ลำดับที่ 23 39 และ 34 ตามลำดับ ต่ำกว่าประเทศในภูมิภาคเอเชียด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นสิงคโปร์ ฮองกง ไต้หวัน ญี่ปุ่น มาเลเซีย จีน ฟิลิปปินส์ ยกเว้นอินโดนีเซีย ที่มีลำดับต่ำกว่าไทยทุกปี เมื่อ พิจารณาการจัดอันดับในแต่ละด้าน พบว่า ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ด้านการจัดการ ด้าน ความเป็นนานาชาติ และด้านการเงินการคลัง ประเทศไทยถูกลดอันดับต่ำลงมาก แสดงว่าศักยภาพ ในการพัฒนาด้านต่างๆ ดังกล่าวของประเทศไทยตกต่ำลง จำเป็นต้องดำเนินการเสริมสร้างศักยภาพ การพัฒนาในด้านเหล่านั้นโดยเร็ว

2. ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและวิทยาการคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยี สารสนเทศและวิทยาการคอมพิวเตอร์ดังกล่าว ได้กลายมาเป็นเครื่องมือสำคัญยิ่งในการปรับปรุง/ ปรับเปลี่ยนกระบวนการ ระบบ และวิธีการทางการศึกษา ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาต้องปรับเปลี่ยน ทั้งกระบวนการเรียนการสอน เป้าหมาย และวิธีการสอน รวมทั้งต้องมุ่งเน้นการสร้างนิสัยใฝ่รู้ การเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษา

3. ความจำกัดของทรัพยากร จากสถานะตกต่ำทางเศรษฐกิจของโลกโดยรวม การพัฒนา เศรษฐกิจของประเทศ โดยพิจารณาจากอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจจะลดลงอย่างรวดเร็ว จากร้อยละ 8.7 ในปี พ.ศ. 2538 เหลือร้อยละ 5.5 ในปี พ.ศ. 2539 ร้อยละ 0.4 ใน ปี พ.ศ.2540 ร้อยละ 0.8 ในปี พ.ศ. 2541 และร้อยละ 0.9 ในปี พ.ศ.2542 งบประมาณ ด้านการศึกษา ถูกปรับลดลงเป็นอันมาก แต่ในขณะเดียวกันก็มีความจำเป็นที่จะต้องเร่งปรับแผน การผลิตกำลังคน ให้สอดคล้องกับตามความต้องการของตลาดแรงงานที่เปลี่ยนไปอย่างกระทันหันและ รวดเร็ว

4. ความต้องการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาที่เพิ่มสูงขึ้น จากแนวนโยบายและมาตรการ การขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่กำหนดไว้ตั้งแต่แผนพัฒนาการศึกษา แห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) และให้ขยายออกไปจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลายตาม กำหนดไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) รวมทั้งการดำเนิน โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยกรมสามัญศึกษา กระทรวง ศึกษาธิการ ที่เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 เพื่อยกระดับความรู้ขั้นพื้นฐานของประชาชนให้

ถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ด้วยการให้ความช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส โดยเฉพาะในชนบททั่วโลก ได้เข้าเรียน ทำให้แนวโน้มจำนวนนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายเพิ่มขึ้นตามลำดับ อันจะส่งผลให้ความต้องการเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาเพิ่มสูงตามกัน

ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) และต้นแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2541) จำนวนผู้สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในระบบโรงเรียนทั้งสายสามัญและสายอาชีพ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 237,679 คน ในปี พ.ศ.2535 เป็น 384,928 คน ในปี พ.ศ.2539, 429,779 คน และ 468,847 คน ในปี พ.ศ. 2540 และ 2541 ตามลำดับ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542, หน้า 51)

จากการประมาณการจำนวนนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8-11 พบว่า จำนวนนักศึกษาระดับอุดมศึกษาโดยรวม จะมีจำนวนเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยปีละประมาณ 21,400 55,000 108,000 และ 220,300 คน ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 9 10 และ 11 ตามลำดับ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 57)

5. ความต้องการแรงงานที่มีศักยภาพสูงขึ้น ในฐานะกลไกในการผลิตและพัฒนากำลังคน เพื่อนำประเทศก้าวสู่ยุคการแข่งขันในปัจจุบันและอนาคต อันส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาต้องปรับเปลี่ยนบทบาทใหม่ ไม่เฉพาะในด้านการดำเนินการกิจการด้านการผลิตบัณฑิต วิจัย และการบริการวิชาการ แต่จะต้องเป็นการอุดมศึกษาตลอดชีวิต และมุ่งเน้นการพัฒนากำลังคนทุกเพศทุกวัย จากผลการสำรวจของบริษัทที่ปรึกษาความเสี่ยงทางเศรษฐกิจหรือการเมือง (เฟิร์ค) โดยอาศัยมาตรฐานหลายอย่างเป็นเกณฑ์ เช่น ความประทับใจในทุกๆ ด้านเกี่ยวกับคุณภาพของระบบการศึกษาในท้องถิ่น รวมไปถึงถึงต้นทุนแรงงานในการผลิต และครอบคลุมไปถึงแรงงานที่มีคุณภาพ ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษและทักษะด้านฝีมือแรงงานโดยรวม ปรากฏว่าประเทศไทยอยู่อันดับ 10 โดยมีประเทศเกาหลีใต้ (1) สิงคโปร์ (2) ไต้หวัน (3) อินเดีย (4) จีน (5) ฟิลิปปินส์ (6)

6. บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542

จากบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 81 ที่ระบุให้รัฐต้องจัดการศึกษา อบรม และสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรม ให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ และปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม และสาระในหมวดอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและอุดมศึกษา ไม่ว่าจะเป็น มาตรา 43 ที่ระบุให้รัฐต้องจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ให้ประชาชนอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย และมาตรา 289 ที่ระบุให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิ์จัดการศึกษา อบรม และฝึกอบรมตามความเหมาะสมและความต้องการในท้องถิ่น ได้ส่งผลให้มีการจัดทำพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2542

สาระสำคัญในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่เกี่ยวข้องกับการอุดมศึกษา พอสรุปได้ดังนี้ การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ให้จัดในมหาวิทยาลัย สถาบัน วิทยาลัย หรือหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่น ตามที่กฎหมายกำหนด (มาตรา 19) กระทรวง ทบวง กรม รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานอื่นของรัฐ จัดการศึกษาเฉพาะทางตามความต้องการ และความชำนาญของหน่วยงานนั้นได้ โดยคำนึงถึงนโยบายและมาตรฐานการศึกษาของชาติ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง (มาตรา 21) และการจัดการศึกษาให้ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มศักยภาพ (มาตรา 22) การจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ (มาตรา 23) หลักสูตรระดับอุดมศึกษา นอกจากต้องมีลักษณะหลากหลาย มีทั้งสาระที่เป็นวิชาการ และวิชาชีพ มุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุล ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงามและความรับผิดชอบต่อสังคมแล้ว ต้องมีจุดมุ่งหมายเฉพาะที่จะพัฒนาวิชาการ วิชาชีพชั้นสูง และการค้นคว้าวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้และสังคม (มาตรา 28) ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ประกอบด้วยระบบประกันคุณภาพภายในและภายนอก (มาตรา 47) ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในอย่างต่อเนื่อง และจัดทำรายงานประจำปีเปิดเผยต่อสาธารณชน (มาตรา 48) ให้รัฐจัดสรรงบประมาณแผ่นดินไว้กับการศึกษาระดับอุดมศึกษา เป็นงบประมาณในลักษณะ เงินอุดหนุนทั่วไปให้แก่สถานศึกษา

ระดับอุดมศึกษาของรัฐที่เป็นนิติบุคคล และเป็นสถานศึกษาในกำกับของรัฐ หรือองค์การมหาชน (มาตรา 60)

จากบทบัญญัติในกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงหลายประการในวงการ การศึกษาระดับอุดมศึกษา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องรูปแบบและประเภทสถาบัน การบริหารจัดการ การรับรองมาตรฐานและระบบประกันคุณภาพ การจัดการเรียนการสอน เป็นต้น

ปัญหาวิกฤตอุดมศึกษาไทย ซึ่งนับเป็นปัญหาที่เรื้อรังและหลายฝ่ายต่างตระหนักดี ไม่ว่าจะเป็น เป็นปัญหาเรื่องคุณภาพของบัณฑิต ที่นับเป็นภาระหนักของสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผล เนื่องจากการเร่งขยายปริมาณเป็นอย่างมากในช่วงที่ประเทศไทยกำลังเจริญเติบโตหรืออินราว ปลายแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534) เป็นต้นมา ทำให้ปัญหาด้าน การบริหารจัดการ ทั้งด้านการบริหารการเงิน การบริหารวิชาการ และการบริหารบุคคล ภายใต้ ระบบราชการที่ไม่สอดคล้องกับปรัชญาและแนวทางการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา ที่ต้องการความอิสระ คล่องตัวและเสรีภาพทางวิชาการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542, หน้า 67)

สภามหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นองค์กรบริหารสูงสุดของสถาบันอุดมศึกษา ไม่ได้ทำหน้าที่ในด้าน นโยบายและให้ข้อคิดเห็นในการดำเนินงาน ตลอดจนการติดตามผลการดำเนินงานให้เป็นไปอย่าง มีคุณภาพและประสิทธิภาพ แต่ทำหน้าที่เพียงรับรู้ รับทราบกิจการของสถาบันอุดมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ทำให้สถาบันอุดมศึกษาไม่อาจเจริญก้าวหน้าได้ตามที่ควร นอกจากนี้สถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งไม่มีการกำหนดเป้าหมายและนโยบายที่ชัดเจน การพัฒนาจึงเป็นไปอย่างไร้ทิศทาง ไม่มีความต่อเนื่อง มีการใช้ทรัพยากรซ้ำซ้อนและสิ้นเปลือง ไม่สามารถปฏิบัติการกิจเอื้อประโยชน์ต่อสังคมได้ (สุธรรม อารีกุล, 2540)

การบริหารวิชาการภายในสถาบันอุดมศึกษา มีการแบ่งแยกคณะภาควิชามากเกินไปจนความ จำเป็น และขาดการประสานงานระหว่างคณะ ภาควิชา ทำให้มีการซ้ำซ้อนและจุดโหว่ในบางจุด ในส่วนของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเกือบทุกระดับและเกือบทั้งหมด มิได้เรียนรู้มาทางด้านการ บริหารมหาวิทยาลัยหรืออุดมศึกษา จึงมักบริหารโดยใช้ประสบการณ์ของตนเป็นหลัก (สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542, หน้า 68)

ในด้านการจัดการเรียนการสอน ยังไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนได้อย่างสมกับความเป็นสถาบัน
ชั้นสูง ไม่ว่าจะเป็นการสอนให้รู้จักคิด วิเคราะห์ วิจัย รู้จักศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง
รวมทั้งการผลิตผลงานวิจัย นักวิจัย การสร้างองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่ไม่เพียงพอ และทันกับ
ความต้องการในการพัฒนาประเทศ ในด้านหลักสูตรอุดมศึกษา ขาดความหลากหลายยืดหยุ่น มัก
เลียนแบบซึ่งกันและกัน และลอกเลียนต่างประเทศ มีความซ้ำซ้อนกัน ไม่เพียงพอที่ผู้เรียนจะนำ
ความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในสภาพการณ์ปัจจุบัน (สุธรรม อารีกุล, 2540) ซึ่งมีความต้องการ
เนื้อหาวิชาความรู้ที่หลากหลาย หลักสูตรยังล้าสมัยและไม่สอดคล้องสภาพการที่ปรับเปลี่ยนใน
ปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540, หน้า 68)

สภาพปัจจุบันและแรงผลักดันที่ต้องปฏิรูปอุดมศึกษา ต่างมีส่วนทำให้สังคมเพิ่มความคาดหวัง
ต่อการศึกษาและสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา ในฐานะกลไกสำคัญในการพัฒนาศักยภาพกำลังคน
ของประเทศเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น การศึกษาระดับอุดมศึกษา จึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาคุณภาพ
ทั้งในด้านการสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้
อุดมศึกษาสามารถเป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นในอันที่จะนำการพัฒนาประเทศ และจากการ
ประชุมรอบอุรุกวัยที่ประเทศอุรุกวัยขององค์การการค้าโลก (WTO) ได้นำไปสู่การประกาศให้
อุตสาหกรรมบริการ (Service Industry) ของประเทศสมาชิก ต้องเปิดเสรีภายใน
ปี ค.ศ. 2002 (พ.ศ.2545) ประเทศไทยซึ่งเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลก จึงจำเป็นต้อง
เปิดเสรีอุตสาหกรรมบริการตามประกาศดังกล่าว ซึ่งหมายความว่า ประเทศไทย จะต้องเปิดเสรี
ทางการศึกษา เพราะการศึกษา เป็นอุตสาหกรรมบริการชนิดหนึ่ง (สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาแห่งชาติ, 2541, หน้าบทนำ) ดังนั้น ผลจากการประกาศข้อกำหนดขององค์การการค้า
โลกดังกล่าว การศึกษาทุกระดับของประเทศไทย จึงต้องเปิดเสรี ซึ่งคาดหมายกันว่า การแข่งขัน
ทั้งจากภายในและภายนอกประเทศจะเป็นไปอย่างกว้างขวาง และเข้มข้นมากยิ่งขึ้น นั้นหมายถึง
ความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทยอย่างเข้มแข็งขึ้นตามกันด้วย

การประกันคุณภาพ เป็นมโนทัศน์ที่ค่อนข้างใหม่ในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน
วงการศึกษา เรารู้จักและได้ยินคำว่ามาตรฐานและการประกันคุณภาพในเชิงอุตสาหกรรมและ
วิศวกรรมมาช้านานแล้ว แต่ในระบบการศึกษา เป็นเรื่องใหม่ ดังจะเห็นจากงานวิจัยของ

รศ.ดร.เพ็ญนี แนนธ พจนาคณาจารย์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เรื่อง การสังเคราะห์งานวิจัยทางการศึกษาในประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2539–2542 ที่พบว่า ได้มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาเพียง 10 เรื่อง โดยมีการวิจัยเกี่ยวกับดัชนีชี้คุณภาพ การดำเนินงานและการสร้างรูปแบบการรายงานการศึกษาด้วยตนเอง การศึกษาเกณฑ์มาตรฐาน และสื่อสนับสนุนการเรียนการสอน และการวิเคราะห์ การจัดอันดับมหาวิทยาลัย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ปฏิบัติหน้าที่ที่มหาวิทยาลัยของรัฐที่สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย จึงมีความสนใจที่จะศึกษาระบบ รูปแบบ มาตรการ และวิธีวิธีการ ภูมิหลัง แนวความคิดของการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาที่สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยจะสามารถนำไปใช้เกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาของหน่วยงานทางการศึกษาได้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระบบ รูปแบบ มาตรการและวิธีการที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพ
2. เพื่อศึกษาภูมิหลังแนวความคิดและการพัฒนาของการประกันคุณภาพในประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย
4. เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา และอุปสรรค ที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย

ระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย

ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้ ครอบคลุมถึงสภาพการดำเนินงานระบบการประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาในระดับอุดมศึกษาในประเทศไทยที่เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

วิธีการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Research) เป็นหลัก ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1. สร้างกรอบแนวคิด หลักการ และวางแผนการดำเนินการวิจัย
2. ศึกษาเอกสารที่เป็นตำราทางวิชาการ รายงานวิจัย รายงานทางการศึกษาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รายงานการประชุมสัมมนา บทความ วารสาร สิ่งพิมพ์รัฐบาล หนังสือพิมพ์ รวมทั้งนโยบายและคำสั่งต่างๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องระบบการประกันคุณภาพการศึกษา
3. นำข้อมูลที่ศึกษามาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ แล้วนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์

ประโยชน์ที่ได้รับ

ได้ทราบถึงแนวทางการดำเนินงานเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งผู้บริหารที่สังกัดสถาบันอุดมศึกษา ผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา ตลอดจนผู้ที่สนใจ จะนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาในเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษาในองค์กรของตนต่อไป